

Правове регулювання співробітництва України та Литви

Необхідність дослідження міжнародного законодавства, що здійснює правове регулювання питань співробітництва України з країнами членами Європейського Союзу (далі ЄС), зокрема, з Литвою, пов'язана з обранням нашою державною європейського напрямку розвитку. Міждержавна співпраця у різних галузях регулювання набуває особливого значення у контексті європейської інтеграції України та наближення національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Нові геополітичні виклики вимагають від України формування нових пріоритетів зовнішньої регіональної політики. Тому актуальним є дослідження міжнародних норм, що регулюють питання співробітництва України з Литвою. Досвід Литви у європейській інтеграції може бути корисним для України. Метою даної публікації є аналіз міжнародно-правових актів, що здійснюють регулювання відносин України з Литвою.

Міжнародно-правове регулювання міждержавних відносин складається з регулювання цього питання в ратифікованих державами багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угодах. Відповідно до статті 7 Закону України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 року [1] Україна є правонаступником прав і обов'язків за міжнародними договорами Союзу РСР, які не суперечать Конституції України та інтересам держави. Тому необхідно зупинитись на нормативно-правових актах, укладених і ратифікованих у процесі становлення України, як незалежної держави.

Одним із перших кроків до співробітництва після проголошення незалежності України та Литви стало підписання Протоколу про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Литовською Республікою 21 листопада 1991 року [2]. Цим протоколом сторони встановили дипломатичні відносини та виявили бажання розвивати свої відносини, зміцнювати політичні, торговельні, економічні та культурні зв'язки, заохочувати розширення дружніх стосунків між їх громадянами.

Наступним кроком стало укладення Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про співробітництво в галузі освіти, науки та культури 4

серпня 1993 року [3]. Метою даної угоди є розвиток і підтримка співробітництва між організаціями і установами держав-учасниць в галузі освіти, науки, культури, спорту, туризму, молодіжної політики, видавничої справи та преси, радіо і телебачення, кінематографії на основі принципів рівноправності і взаємної поваги.

Договором про дружбу і співробітництво між Україною і Литовською Республікою від 8 лютого 1994 р.[4], ратифікованого Верховною Радою України 28 квітня 1994 р.[5], засновано новий етап відносин між вказаними країнами в дусі дружби, співробітництва, взаємної поваги, взаєморозуміння, довіри і добросусідства на основі міжнародного права. Договором передбачено розвиток дружніх відносини між сторонами, забезпечення принципів суверенної рівності, відмови від застосування сили чи загрози силою, непорушність кордонів, територіальної цілісності, мирного врегулювання спорів, невтручання у внутрішні справи одна одної, поважання прав і основних свобод людини, рівноправності і самовизначення народів, взаємовигідного співробітництва, сумлінного виконання міжнародних зобов'язань та інших загальновизнаних норм міжнародного права.

Доцільно зазначити, що нормами даного договору передбачено забезпечення прав національних менших кожної із сторін. Так, договором гарантується наступні права: користування рідною мовою, навчання на рідній мові або її вивчення у державних учбових закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, сповідання своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і учбових закладів і будь-яку іншу діяльність, яка не суперечить чинному законодавству відповідної сторони.

Розглядаючи питання співробітництва України та Литви, необхідно проаналізувати її різні напрямки. Одним із найважливіших напрямків є питання співробітництва у правовій сфері. Так, 1 вересня 1999р. був підписаний Меморандум про наміри правового співробітництва між Міністерством юстиції України, Міністерством юстиції Естонської Республіки, Міністерством юстиції

Латвійської Республіки, Міністерством юстиції Литовської Республіки та Міністерством Справедливості Республіки Польща [6]. Мета цього акту є співробітництво з найбільш важливих питань в галузі права, вироблення концептуальних і методичних напрацювань щодо шляхів розвитку права та розвиток правового співробітництва в обраних напрямках.

Пунктом 2 Меморандуму визначено, що пріоритетним напрямком співробітництва цих держав є адаптація національного законодавства до європейського права.

У цьому напрямку необхідним міжнародним нормативно-правовим актом стало укладення між Україною та Литвою Договору про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 7 липня 1993 року [7], ратифікованого Постановою ВРУ № 3737-12 17 грудня 1993 р.) [8].

Вказаний договір встановлює право громадян однієї держави вільно і без перешкод звертатися до суду, прокуратури, нотаріальних контор і до інших установ іншої держави, до компетенції яких відносяться цивільні, сімейні та кримінальні справи, можуть виступати в них, подавати клопотання, пред'являти позови і здійснювати інші процесуальні дії за тих же умов, що і громадяни цієї держави. Також зазначені особи користуються на території іншої сторони у відношенні своїх особистих та майнових прав таким же правовим захистом, як і її громадяни.

Важливим надбаннями стало укладення Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво 9 грудня 2005 року [9], ратифіковану 4 червня 2008 року. Сторони угоди визначили, що існують сприятливі можливості для співробітництва

в різних галузях, таких, як легка промисловість, транспорт та зв'язок, а також енергетика. Крім того, довгострокове співробітництво необхідне у вугільній промисловості, нафтогазовій галузі, охороні здоров'я та фармацевтичній промисловості, хімічній та деревообробній промисловості, металургії, сільськогосподарській та лісовій техніці та приладах, продуктах харчування та

обладнанні для харчової промисловості, екологічному машинобудуванні, в галузях промислового та цивільного будівництва, освіти та професійному навчанні тощо.

Особливе місце серед міжнародних законодавчих актів між країнами займають акти у галузі трудового права. Законодавство України про працю передбачає, що трудові відносини громадян України, які працюють за її межами, регулюються законодавством сторони працевлаштування та міжнародними договорами України. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012 року [10] громадяни України у період тимчасового перебування за кордоном мають право займатися трудовою діяльністю, якщо вона не суперечить чинному законодавству України і держави перебування. Права громадян України, які працюють за кордоном, захищаються законодавством України та держави перебування, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Норми, які регулюють трудову діяльність, передбачені безпосередньо у двосторонніх угодах, а саме: Угоді між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про взаємне працевлаштування громадян від 28 березня 1995 року [11].

Необхідність дослідження деяких положень цих двосторонніх угод викликана тим, що в них трудові відносини громадян, які працюють на території іншої держави, розмежовуються за правовими підставами здійснення їх трудової діяльності, а отже, є різним і правове регулювання.

28 березня 1995 року була прийнята Угода між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про взаємне працевлаштування громадян. Згідно із статтею 1 чинність Угоди поширюється на громадян обох держав, які постійно проживають на території своїх держав та: направляються на територію іншої держави в межах договорів підряду, укладених між суб'єктами господарської діяльності обох держав, що названі в Угоді «працівники договорів підряду»; здійснюють трудову діяльність у роботодавця на території іншої держави на підставі трудового договору (контракту), які в Угоді іменуються «працівники».

Правове регулювання оплати праці, відшкодування шкоди, соціального забезпечення цих громадян здійснюється виходячи з цього поділу. Угодою встановлено, що трудові відносини працівників, їх соціальне страхування та

соціальне забезпечення регулюються законодавством держави працевлаштування. Що ж стосується працівників договорів підряду, то їх трудові відносини, страхування та соціальне забезпечення регулюються нормами законодавства держави виїзду, тобто громадянами якої вони є.

Соціальне забезпечення громадян є одним із пріоритетних завдань будь-якої держави. У тих випадках, коли громадяни, які потребують соціального захисту, перебувають на території іншої держави, їх соціальне забезпечення встановлюється міждержавним договором. Так, Договором між Україною та Литовською Республікою про соціальне забезпечення від 23 квітня 2001 року, ратифікованим 10 січня 2002 року [12], визначено принципи та види соціального забезпечення громадян обох сторін (наприклад, види пенсій).

Даним Договором передбачені спеціальні положення для окремих видів соціального забезпечення та допомог, зокрема, по тимчасовій непрацездатності (хворобі) та по вагітності та пологах (по материнству), допомога сім'ям з дітьми, допомога по безробіттю, допомога на поховання.

Проаналізувавши вищевказаний договір, необхідно зупинитись на положення Угоди між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 19 вересня 2014 року [13], ратифіковану Законом № 143-VIII від 04 лютого 2015р. [14]. Прийняття та реалізація даного нормативно-правового акту особливо важливо у сьогоднішній ситуації в Україні.

Статтею 1 даної Угоди передбачено створення спільної литовсько-польсько-української військової частини бригадного рівня. Ця Угода визначає загальне призначення, принципи діяльності, порядок прийняття рішень, забезпечення безпеки та інші організаційні заходи, пов'язані з діяльністю Бригади.

Організаційна структура, комплектування, озброєння та військова техніка, принципи підготовки, управління, склад, ротація та інші аспекти функціонування Бригади визначатимуться окремою Технічною угодою, що укладатиметься між органами, які реалізують державну політику у сфері оборони, вказаних держав.

Цікавим є положення статті 15 прикінцевих положень даної Угоди, у якій встановлено, що Уряд Республіки Польща є Депозитарієм даного багатостороннього

міжнародного нормативно-правового акту. Угода залишається чинною протягом невизначеного строку. Крім того, будь-яка зі сторін може вийти з цієї Угоди шляхом надіслання письмового повідомлення про такий намір Депозитарію. Угода залишається відкритою для приєднання інших держав за спільним запрошенням держав. Будь-яка третя держава може приєднатися до Бригади шляхом приєднання до цієї Угоди.

Найважливішим міжнародним нормативно-правовим актом, що став результатом прагнення українського народу розвивати нашу державу за європейськими стандартами, стало підписання 27 червня 2014 року Угоди про асоціацію України з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [15], ратифіковану Законом України № 1678-VII від 16.09.2014 року [16]. Цілями даної Угоди, що визначені статтею 2, є сприяння поступовому зближенню її сторін, поглиблення зв'язку України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах; збереження й зміцнення миру та стабільності у регіональному та міжнародному вимірах; запровадження умов для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС; посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод тощо.

Отже, проаналізувавши вищезазначені двосторонні та багатосторонні міжнародні угоди, можна зробити висновок, що правове регулювання співробітництва України з Литовською Республікою має свої особливості й перспективи. На сьогодні Україна активно взаємодіє з ЄС, зокрема, з країнами Балтії (Литва, Латвія, Естонія), що надасть можливість контролювати та впливати на процеси, що відбуваються в регіоні, а також створити пояс енергетичної безпеки на противагу Росії. Багатогалузеве співробітництво як у межах ЄС, так і між Україною та Литвою, має стати пріоритетним завданням зовнішньополітичної діяльності нашої держави.

Список використаних джерел

1. Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1543-12>
2. Про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Литовською Республікою: Протокол від 21 листопада 1991 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/440_005
3. Угода між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про співробітництво в галузі освіти, науки та культури від 4 серпня 1993 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_049
4. Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Литовською Республікою від 8 лютого 1994 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_014
5. Про ратифікацію Договору про дружбу і співробітництво між Україною і Литовською Республікою від 8 лютого 1994 р.: Постанова Верховної Ради України N 4024-XII від лютого 1994р. // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/440_014
6. Меморандум про наміри правового співробітництва між Міністерством юстиції України, Міністерством юстиції Естонської Республіки, Міністерством юстиції Латвійської Республіки, Міністерством юстиції Литовської Республіки та Міністерством Справедливості Республіки Польща // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/233_750
7. Договір між Україною і Республікою Литва про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 7 липня 1993 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_002

8. Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Литва про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 7 липня 1993 року: Постанова Верховної Ради України № 3737-12 від 17 грудня 1993 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/440_002

9. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво від 9 грудня 2005 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_061

10. Про зайнятість населення: Закон України від 05 липня 2012 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

11. Угода між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про взаємне працевлаштування громадян від 28 березня 1995 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_021

12. Договір між Україною та Литовською Республікою про соціальне забезпечення від 23 квітня 2001 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_022

13. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 19 вересня 2014 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_548

14. Про ратифікацію Угоди між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України: Закон України № 143-VIII від 04 лютого 2015р. // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.rada.gov.ua/archive/2015/02/20?type_sort=DESC&page_count=50

15. Угода про асоціацію України з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011

16. Про ратифікацію Угоди про асоціацію України з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України № 1678-VII від 16.09.2014 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1678-18/paran2#n2>